

իրրեւ ամբարիշտ ու աստուածընդդէմ դատապարտուած ու նախատուած—և Աստուծոյ անուան նախանձախնդիր քահանայապետներն ու դպիրները զուլս շարժելով անցնում են խաչի մօտից և հեգնում. «Բրիստոսդ, արքայդ Խարայէլի իջցէ այժմ ի խաչէ այտի, զի տեսցուք և հաւատասցուք դմա»: Ո՛հ, այդ սոսկալի հեգնութիւնը Ամենակալ Աստուծոյ երեսին, ո՛հ, սրբութեան ու արդարութեան այդ ծայրահեղ անարգանքը, ո՛հ, ամէն ճշմարտութիւն ժխտող և ամէն բարի յոյս ի չիք դարձնող այդ դիւական արհամարհանքը. ինչո՞ւն անհոգի խաչի այս յաղթութիւնը, եթէ բարին է թագաւոր. ինչո՞ւ աշխարհի մէջ այս ահազին անիրաւութիւնը, եթէ Աստուած է՝ Կորա արարիչն ու նախախնամողը: ...

Ինչո՞ւ. արդար Յորի ոսկերքը մաշող այդ յաւիտենական ինչո՞ւն էր որ շին ուխտի սաղմոսերգութիւն մըմնջել տուաւ. «Աստուած իմ Աստուած իմ նայեաց առ իս, բնդէր թողեր զիս»: բոլոր մարդկութեան սիրտն ու միտքը կաշկանդող այդ միմունջն էր կրկին, որ խաչի վերայ բեռած Փրկիչն արձակեց, և Կորա ահեղասատ ձայնից հին տաճարի վարագոյրը վերից ի վայր պատառեցաւ, աստուածային սրբութիւնները մարդոց սրտի ու մտքի առաջ ծածկող առադաստը վերացաւ և «մեր ամենեցուն բացաւ երեսօք զփառան Տեառն իրրեւ ընդ հայելի տեսեալ, ի նոյն պատկեր նորոգիմք՝ փառաց ի փառս»:

Գողգոթայի վերայ փայլող լուսեղէն խաչն է այդ հայելին. և երբ տեսնում եմ խաչապաշտ մարդիկ իրրեւ ինչին որդ օտքի տակ տուած, տարապարտ տեղը մի խեղճ ժողովուրդ խաչահան եղած՝ լսում եմ արհամարհողների հեգնութիւնը. «Յուսացաւ ի Տէր՝ և փրկեցէ զնա», և ամբողջ աշխարհը դժոխք է ինձ թուում, անարդարութեան ու ստոր կրքերի արիւն լեղի ծով՝ բաւական է, որ հայեացքս դարձնեմ՝ դէպի Գողգոթա, դէպի անմահական քնով աչքերը փակած իմ Փրկիչը, և առժամայն խաղաղում է իմ վրդոված հոգին, փարատուում են թերահաւատութեան

և անյուսութեան մնայլ կասկածները՝ և սրբազան ողբերգութեամբ լեցուած ընդգրկում եմ ես փրկութեան խաչն ու աներկիւղ կեանքի ու կռուի ասպարէզ եղնում: Ո՛ւր է, մահ, յաղթութիւն քո. ո՛ւր է, դժոխք, խաղթոցքն քո»:

Կ. Վ.

ՀԱՒԱՏՈՅ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ԱՐԴԻՒՆԲԸ:

«Որդի մարդոյ եկեալ, գտանից՝ արդեօք հաւատս յերկրի»:
Ղուկ. ԺԸ. 8.

Արդեօք, հայ ժողովուրդ, եթէ կրկին անգամ մեր աշխարհը գար Մարդոյ որդին, Աստուծոյ Որդին՝ աշխարհի Փրկիչը, գար իջնէր այն սուրբ տեղերը, ուր նա երբեմն շրջել և քարոզել է, ուր ուխտ են գնում՝ Նորա ս. գերեզմանին. գնար այն աշխարհակեդրոն քաղաքը, ուր ս. Պետրոսի աթոռն է դրած և որի գահակալը Քրիստոսի փոխանորդ, բրիստոնէութեան զուլս է իրեն համարում. անցնէր այն քաղաքակրթեալ երկրներից, ուր հազարաւոր հոյակապ տաճարներ, կրթական ու բարեգործական հաստատութիւններ կան կառուցած՝ Քրիստոսի անուամբ, ուր Խաչի պաշտօնն է թագաւորում դեռ. գար վերջապէս նաև այս անշուք յարկի տակ մտնէր՝ հաւատ, միշտ հաւատ որոնելով մեզնից ամէն մէկի առաջ կանգնէր ու հարց տար. Ունի՞ս արդեօք հաւատ, հաւատով ներս եկար այս տեղ, հաւատով խաչ հանեցիր, հաւատով սպասում ես Աստուծոյ խօսքը լսելու.—ինչ էք կարծում, որ պէտք է տեսնէր ու լսէր նա. հաւատ պէտք է գտնէր, նայեցէ՛ք մէկ ձեր ներսը, նայեցէ՛ք շուրջը, հեռուն, հեռուն. այս օրերը նախատեսելով չէ՞ արդեօք, որ նա այնպիսի տխուր ձայնով հարցնում էր. «Որդի Մարդոյ եկեալ, գտանից՞ արդեօք հաւատս յերկրի»։ Եւ դիտէ՛ք ինչ առթիւ է ասուած այդ խօսքը. այսօր ս. սեղանի բեմից կարդացուեցաւ այն իւր բացատրութեամբ հանդերձ. բայց ո՞վ է լսում, թէ ինչ կարդացուեցաւ ս. սեղանի բեմից:

Մի քաղաքում, ասած է, մի դատաւոր կար, Աստուծոց չէր վախենում, մարդկանցից էլ չէր ամաշում. Մի այրի կին ևս կար նոյն քաղաքում. գալիս ամէն օր կտրում էր նորա գուռը և դատաստան խնդրում. Տես իմ դատը, կանչում էր, ուղիղ դատաստան կտրիր իմ ու իմ թըշնամու, իմ տունը քանդողի, իմ խեղճ որբերի բեր-

նից հասցը խլողի մէջ, Գասաւորը երկար ժամանակ ուշք չէր դարձնում րայց վերջը ինքն իրեն մտածեց. Ասենք ես Աստուծոց չեմ վախենում մարդկանցից էլ չեմ ամաչում: Ինչո՞ւ այս կնոջ դատը չվերջացնեմ որ ամէն օր չգայ, գլուխ չցաւացնի: Եւ Փրկիչը դառնում ասում է Իւր աշակերտներին, ասում է մեզ ամէնքիս. Տեսա՞ք անիրաւ դատաւորն ինչ ասաց. իսկ Աստուծո՞ւ մի՞թէ ճշմարիտ կարծում էք, որ Աստուծո՞ւ երկնքի և երկրի Տէրը ու բոլորի բարեգութ հայրը, իւր ծառաների համար դատաստան չի՞ տեսնի. գիշեր ցերեկ իւր աթոռի առաջ բարձրացող լացն ու աղաղակը չի լսի. ու երկայնամտութիւն միայն ցոյց կը տայ, Օ՛, երկայնամիտ է նա՛, երկայնամիտ ու համբերող աւելի քան մարդոց կարճ խելքը հասնել կարող է. րայց նա արդարադատ ևս է ու վրէժխնդիր. Նորա անքուն, ամենատես աչքից ո՞չ մի անիրաւութիւն, ո՞չ մի զրկանք չի փախչում և նա բոլորի համար դատաստան պէտք է անէ: վրէժ պէտք է հանէ, հատուցումն տայ. մի վախենա՛ք, շատ երկար չի քաշի, նա Իւր արդարութիւնը ցոյց կը տայ. րայց արդեօք, արդեօք երկրի վերայ այնքան հաւատ կը գտնուի, որ մինչև վրէժխնդրութեան ու հատուցման այդ բոպէն մարդիկ սպասել կարողանան. որ դատաստանից յետոյ ևս տեսնեն ու ծանաչեն թէ Ամենակալ Աստուծոյ ձեռքը կար այդտեղ:

Ի՞նչ է այդ հաւատը և ինչպէ՞ս պէտք է հաւատալ՝ սովորեցնում են մեզ այսօրուայ աւետարանն ու գիրքը. Ի՞նչ է նորա արդիւնքը և ի՞նչ նպատակ ունի իւր առաջ՝ ցոյց է տալիս այսօրուայ մարգարէութիւնը:

Ինչպէ՞ս պէտք է հաւատալ, նայում եմ այսպէս ամէնքիդ վերայ. ինչ ցաւեր ասես չեն թաղնուած իւրաքանչիւր մէկի սրտում: Ինչ մտայլ մտքեր անհանգիստ անում: Ինչ անկալութիւններ անկատար մնացած՝ ծանր հոգեւոց քաշել տալիս. և ո՞վ է այս բոլորի համար մեղաւորը. աշխարհը, այս անիրաւ աշխարհը, կասեն անշուշտ ամէնքը. մէկին շատ է տալիս նա, միւսին քիչ. խելօքին զրկում է, յիմարին առաջ քաշում. արդարին անարգում է, մեղաւորին փառք ու պատուի հասցնում:—Ահա այդ աշխարհն է, սիրելիք, այն անիրաւ դատաւորը, որի մասին Փրկիչը խօսում էր, Ինչ կուզէք արէք, ո՞ւմ կուզէք դիմեցէ՛ք՝ անիրաւ է նա ու անիրաւ էլ կը մնայ. տեսնո՞ւմ էք, Փրկիչը նորանից ոչինչ չի պահանջում, չի պահանջում, որ նա դառնայ և արդարութիւն սովորի. քաղցր աչքով նայէ ամէնքի վերայ. նա միայն այրի կնոջից է պահանջում պահանջում է մեզանից, որ այրուած ենք այսպէս այդ անիրաւ դատաւորի ձեռքին, չլուսահատուել, հա-

ւատալ, որ այնու ամենայնիւ արդարութիւն կայ, և աշխարհը ուղէ չուղէ երևան պէտք է հանէ արդարութիւնը, եթէ միայն մենք հաստատ մնանք մեր հաւատին:—Եւ դիտէ՛ք ով է այն այրի կինը, որ որդեկորոյս և վիրաւոր, պատուից ու գոյքից զրկուած, սովատանջ ու հալածական հազար մի գուռ է բաղխում, մինչև երկինք աղաղակում: Դատ արա ինձ, դատ արա. չգիտէ՛ք. հապա ինչի՞ համար են բանական մարդու ունն ու միտքը, ի՞նչ երեսով էք մարդու անուն կրում, մարդոց մէջ դուրս գալիս. այն այրին ա՛խ է քաշում այսօր, ու սար և ձոր ճոճըռում են՝ քարերը ճարճաբուծ: մի՞թէ միայն ձեր սրտի մէջ է, որ ոչինչ չի շարժուում՝ արիւնը չի հաւաքուում ու կծիկ դառնում: էլ ինչի՞ է պէտք այն ժամանակ այդ սիրտը. հանեցէ՛ք, դէն չարտէք:—Այն թշուառ այրին մեր հարազատ մայրն է, և ամէնքիս կուրծքի տակ կայ անշուշտ մի կտոր նորան տանջող ցաւից, որ մեր մասնաւոր ցաւերն էլ աւաղ, մոռանալ է տալիս. ամէնքս միաբերան պատրաստ ենք աղաղակել նորա հետ. էլ ո՞ր է արդարութիւն աշխարհիս վերայ. երբ, ախ երբ պէտք է այն արդար դատաւորը գայ, որ այս աշխարհի չափով չի չափում ամէնքին իր վայել վարձն ու պատիժն է տալիս:

Այսպիսի մի հարցի պատճառով էր արդէն, որ Յիսուս անիրաւ դատաւորի առաջն ասաց: Երբ փարիսեցիները նորան հարցրին, թէ երբ պէտք է գայ Աստուծոյ արքայութիւնը, նա պատասխանեց. Աստուծոյ արքայութիւնը արտաքին նշաններով, աղմուկ գոչումով չի գայ, ինչպէս դուք էք կարծում: Աստուծոյ արքայութիւնը, եթէ աչք ունենաք, տեսնել կամենաք՝ արդէն ձեր մէջն է. —Ձեր մէջն է՝ այդ չէ նշանակում՝ ձեր սրտի մէջ, ինչպէս շատերը լացատրում են. չէ՞ որ նա փարիսեցիների հետ էր խօսում, և մենք ամէնքս այս կողմից փարիսեցիներ ենք. բոլորիս սիրտը սև է, ստոր կըբերով, անօրէն ցանկութիւններով լի. ի՞նչ արքայութիւն կարող է նորա մէջ լինել. Աստուծոյ ճշմարիտ արքայութիւնը ինքը Փրկիչն էր, իւր խօսքըն ու գործը, այն հաւատը, որ նա շրջապատողներին ներշնչել էր և շարունակում է ներշնչել իւր իսկական հետևողներին. բաւական է այդ հաւատն ունենալ, որ մենք ամէն տեղ, ամէն քայլի վերայ Աստուծոյ արքայութիւնն ու արդար դատաստանը տեսնենք:

Կամենում էք մի օրինակով ծանաչել այդ հաւատի զօրութիւնը՝ ահա մեր առաջ ֆրիստոսի աշակերտներից մէկը, Պողոս առաքեալը, Այդ մարդը հրեաներից հինգ անգամ՝ քառասուն մէկ պահաս հարուած էր ստացել, երեք անգամ՝ ծեծուել, մի

անգամ քարկոծ եղել, երեք անգամ նաւահոծութեան հանդիպել, դիշեր ցերեկ չարչարուել, տեղից տեղ, քաղաքից քաղաք հալածուել, ամէն տեսակ նախատիք ու անարգանք կրել՝ բանտարկուած նստած է Հոռոմում և սպասում է, որ Ներսէի նման գաղանը այսօր կամ վաղը իւր վերայ կը յարձակուի ո՞վ գիտէ ինչ տոկալի տանջանքներով մահացնել կըտայ իրեն—բայց էլի զուարթ ու անհոգ սրտով գրում է այնտեղից հեռու Փիլիպպէ քաղաքում գտնուած քրիստոնեաներին. «Ուրախ լերուք ի Տէր յամենայն ժամ: Գարձեալ ասեմ, ուրախ լերուք»: Այն անխառն ու տարօրինակ մարդ, կը մտածեն գուցէ մեզ նման կարճամտները՝ բայց անկեղծութեամբ ասացէք. ո՞վ մեզանից չէր ցանկանայ նորա տեղը լինել. մի՞թէ Նոյն իսկ Հոռոմի մեծագոր կայսրը իւր բաղդը նորա հետ չէր փոխի աւելի չէր գերազասի նորա նման ուրախ ու զուարթ բանտի մէջ նստել, քան գահի վրայից մոայլ հայեացքով դիտել հազարաւոր անմեղ զոհերի տանջանքը: Այո՛, իրաւունք ունէր ս. Առաքեալը հրաւիրելու, որ մենք ևս իրեն նմանող լինինք, նա իրեն դեռ ամենեւին կատարելութեան հասած չէ համարում. «Չհետ մտեալ եմ թէ հասից, ասում է, մանաւանդ թէ ըմբռնեալ իցեմ ի Քրիստոսէ Յիսուսէ», և յորդորում է մեզ Նոյն կերպ մտածել. Վար ժամանակ, երբ նա ևս ուրիշ կերպ էր մտածում, ուրիշ բանի մէջ փառք ու երջանկութիւն փնտռում: Նա ունեցել էր այն ամէնը, ինչով մի հրէայ պարծենալ կարող էր՝ անուն, դիրք, հմուտ ծանօթութիւն օրէնքի և բուռն եռանդ նորա պաշտպանութեան համար՝ բայց այժմ այդ բոլորից ձեռք է քաշել, աւելորդ անպէտք բաներ է համարում: Միայն մի Քրիստոս գիտէ, զէպի որն ունեցած հաւատը քաշում տանում է նորան, զօրութիւն և խրախոյս տալիս ամէն նեղութեանց համբերելու և զէպի մի կէտ նպատակի դիմելու. «զի զառ ի յետոյսն մոռացեալ է և ի յառաջագէմն նկրտեալ եմ: ու ի հեղեղ ընթեմամ ի կէտ կոչմանն Աստուծոյ, ի Քրիստոս Յիսուս»: Այդ հաւատը թելադրում է նորան գործել և ուսուցանել այն միայն, որ ինչ ճշմարտութեամբ է, որ ինչ պարկեշտութեամբ, որ ինչ արդարութեամբ, որ ինչ սրբութեամբ, որ ինչ սիրով, որ ինչ համբաւ բարեաց, որ ինչ քաջութեամբ, որ ինչ գովութեամբ» և մընացած ամէն բան Աստուծոյ արդար դատաստանին թողնել. նորա հոգու մէջ սփռում է այն երկնային ուրախութիւնը, այն խաղաղութիւնը, որ ի վեր է քան զամենայն միտք» և որի շնորհիւ նա ապահով է, թէ աւելի շուտ ամբողջ տիեզերքը կործանուել կարող է, քան արդարու-

թեան և ճշմարտութեան օրէնքի մի տառը շեղուել. թէ իւր գլխի թուր մագերէ համարած են և առանց երկնաւոր Տիրոջ հրամանի ոչ մի վնաս իւր կեանքին չի դիպել. թէ այդ կեանքը Քրիստոսի հետ կապուած լինելով Նոյնպէս անբռնարարելի է, ինչպէս անբռնարարելի էր Քրիստոսի կեանքը, և ուրեմն նորան յարութիւն տուող Աստուծոյ իրեն ևս պէտք է յարութիւն տայ մի օր, եւ ահա այս հաւատով, այս անկուն փտահոութեամբ կրկնում է նա մեր առաջ տերունական պատուէրը. «Մի ինչ հոգայք, այլ ամենայն աղօթիւք և խնդրուածովք, գոհութեամբ, խնդրուածք ձեր յայտնի լիցին առ Աստուծոյ»:

Աղօթել, այո՛ կարիք մենք շատ ունենք աղօթելու, հոգս ու խնդրուածք շատ ունինք Ամենակալ Դատաւորի առաջ հանելու. իսկ աղօթելու համար հաւատ պէտք է՝ այնպիսի հաստատուն հաւատ, որպիսի հաստատութեամբ այրի կիներ անիրաւ դատաւորից դատաստան էր պահանջում, այնպիսի մարդու հաւատ, որպիսին Պօղոս Առաքեալն ունէր. բայց այդ հաւատը չկայ և հայ ժողովուրդը աղօթելը մոռացել է, Այն ժողովուրդը, որ մի կենդանի աղօթք դարձած ամէն զրկանք արհամարհել, դարերի բռնութիւնը յաղթահարել և Աստուծոյ փէշից կախուած մինչև այստեղ է հասել՝ այսօր այլևս ոչ կարողութիւն և ոչ իսկ ցանկութիւն ունի աչքերը զէպի երկինք բարձրացնելու, այնտեղից օգնութիւն և փրկութիւն հայցելու: Ինչո՞ւ. որովհետև աշխարհը ծաղրում է մեր հաւատն ու աղօթքը, պնդում է և կարծես զօրաւոր ապացոյցներով հաստատում, թէ մտաչափին բաներ են զոքա, ապարդիւն և աննպատակ, թէ զօրեղն ու ճարպիկն են վաշխում այս աշխարհը, Աստուծոյ ձեռքը այնտեղ չէ հասնում. թէ աղքատն ու տկարը արհամարհուած և անպաշտպան են եղել միշտ այնտեղ՝ ճշմարտութիւն և արդարութիւն հնչուն, անգործագիր բառեր միայն, Այդպէս է մի՞թէ. մի՞թէ զուր է ասել սաղմոսերգուն. «Մանուկ էի ևս և ծերացայ, և ոչ տեսի զարդարն արհամարհեալ, և ոչ զզաւակ նորա, թէ մուրանայ հաց... Տեսի զամբարիշտ վերացեալ. և բարձրացեալ որպէս զմայրսն Լիբանանու, անցի, և ահա ոչ էր. խնդրեցի՝ և ոչ գտաւ տեղի նորա»: մի՞թէ պատմութիւնը, մեր ամենօրեայ փորձը Նոյնը չէ հաստատում, Ինքնեղբայրս երբ շատերին սորա նորա հաշուով հարստացած ու հպարտացած, ուրիշի տունը քանդելով փառքի ու պատուի հասած՝ հարցրէք. ո՞ր են այժմ: անցին և ոչ գտան ի տեղի նօցա. եթէ պատմութիւն գիտէք, այնտեղ բրբրեցէք. մի՞թէ չէք տեսնում, ինչպէս անցաւ և անժամանակեայ աշխարհիս

փառքն ու զօրութիւնը, ինչպէս ընկնում մի ակընթացութեամբ խորտակուում է յաճախ ծառացած ամբարշտութիւնը և արգարութիւնն ու ճշմարտութիւնը վերջ ի վերջոյ յաղթող հանդիսանում. և եթէ տեսնում էք՝ ձեր հաւատը ձեզ միթէ չի՞ աւսում: Ընչ Տեսա՞ն Ամենակալի արար զայս ամենայն:

Ներկան անմխիթար է արդարև ու վհատեցուցիչ. դեռ տեսում է աշխարհի անիրաւ դատաստանը և Աստուծոյ երկայնամտութիւնը կարծես վերջ չունի. աւեր ու թշուառութիւն ենք տեսնում չորս կողմը և մեզ թուում է, թէ այս դրութիւնից ոտքի կանգնել այլևս չի կարելի. և երբ մեր հաւատը այսպիսի մեծ փորձութեան մէջ է, երբ մենք այսպէս պատրաստ ենք կասկածելու, թէ արդեօք ունի՞ նա արդիւնք կամ նպատակ՝ ահա ինչ է ասում Ամենակալ Աստուածը մարգարէի բերանով. Իմ ժողովուրդը մի քաղած այգու է նման, որի մէջ ման գալիս մի հիւթալից ողկոյղ կը գտնեն. Ձեռ մի տաք, կասէ Այգեաւորը, Տիրոջ օրհնութիւնը կայ դորա վերայ. այդպէս պէտք է վարուեմ նաև ես և պէտք է թող չտամ՝ որ Ինձ ի ծառայութիւն կոչուած մի ազգ իսպառ կորչի. Կը գան օրեր, երբ Սիրնի շուրջը ուրախութիւն կը տիրէ և իմ ժողովուրդի միջից այլևս ողբի ու լացի ձայն չի լսուի. տներ կը շինեն և իրանք կը բնակուին մէջը, այգիներ կը տնկեն և իրանք կը վաճակեն պտուղը. այլևս չեն շինի, որ ուրիշները բնակուեն՝ չեն տնկի, որ ուրիշները վայելեն: Այնպիսի կատարեալ երջանկութեան և խաղաղութեան մէջ կը լինին նոքա, որ այս նեղութեան և հալածանքի օրերը երազ կը թուին՝ իւր և իւր դաւաճներ ծնուած օրը անիծող այլևս չի լինի.—Ահա այս պէտք է լինի նոցա բաժինը, որոնք իմ ճանապարհից չեն շեղուում: Իմ պատուիրանները պահում են և իրենց յոյսը հաստատ Ինձ վերայ են գրել, Գորա փոխարէն նոքա բոլորեքեան, որոնք վհատեցան և երես դարձին Ինձանից, որոնք Իմ օրբութիւնը անարգում են, դիւական զօրութիւններին երկրպագութիւն և զոհ մատուցանում, որոնք բախտի ետեից են ընկել և ո՛չ մի չարիք գործելուց չեն քաշուում՝ կորստեան կը մատնեմ նոցա և կը ջնջեմ նոցա յիշատակը երկրի երեսից, Ինձ ծառայողները (ասում է Տէրը սոցա) կուտեն ու կը խմեն, իսկ դուք քաղցած ծարաւ կը մնաք. նոքա ցնծութեան և ուրախութեան մէջ կը լինին, իսկ ձեզ ամօթ կը պաշարէ՝ դառն հառաչանքներ կեղևն ձեր սրտից. նոցա անունը օրհնութեամբ կը յիշուի իսկ ձեր գլխին անէծք ու նախատինք կը կարգան:—Ահա ձեզ, սիրելիք, և հաւատոյ արդիւնքը, ահա այն գեղեցիկ

նպատակը, որ ճշմարիտ հաւատացեալի առաջ կայ գրած, և դորա հանդէպ նոցա ապագայ վիճակը, որոց Աստուած, ըստ Առաքեալի, որովայն իւրեանց է և փառք ամօթն իւրեանց, որք զերկրաւորս և եթ խորհին, Նախանձելի է թուում՝ այժմ այսպիսիների վիճակը, քանի դեռ նոցա ամօթը ծածկուած է արտաքին փառքի ներքոյ, որովայնի պաշտօնը դրաւում կապում է շատերին, որոնք երկրաւորից այն կողմը տեսնելու գէպի Ամենակալ Արարչի աթոռը աչք բարձրացնելու աննդունակ են. իայց հաւատացող հոգին քննում է այդ ամէնը ներկայի հայելու մէջ ապագայի դիտում՝ մարդկային կեանքի ամէն մի շարժման մէջ երկնաւոր Դատաւորի արգար դատաստանը նկատում: Ուստի և հոգսերից ազատ է նա. թող ամբողջ տիեզերքը փլչի՝ տարակուսել այնու ամենայնիւ նա չէ կարող. դեռ Իւր Աթոռի վերայ հաստատուն Մէկը կայ, որ այն կենդանի հաւատը ներշնչել է նորան, յաւիտենական կապերով իւր հետ կապել, Եւ այդ հաւատն է, որ վտանգի ռոպէին նորա սրտի գործարանի մէջ իւրև անուշահոտ խունկ բորբոքուելով՝ աղօթք, խնդրութեան, գոհութիւն է դառնում, գէպի վեր, գէպի անջինջ լուսոյ և արգարութեան կայանները ծրխուում, երկինքը երկրի հետ կապում և այնտեղից Աստուծոյ շնորհն ու ողորմութիւնը իջեցնում այս աշխարհի վերայ, Այսպիսի հաւատ է որոնում ահա Փրկիչը՝ մեր մէջ իջնելով այս ապաշխարութեան օրերին, Անիրաւ Դատաւորի կիւրաքէին,—որ օրը ապաշխարութեան և Անիրաւ Դատաւորի օր չէ մեզ համար.—Իմ ծառաների ողբն ու աղաղակը հասել է Ինձ, ասում է նա, և Երկնաւոր Դատաւորի երկայնամտութեան չափը լըցուած է արդէն. մի տարակուսիք, որ վրէժխնդիր պէտք է լինի. շուտով շատ մօտիկ ապագայում, միայն թէ ձեր հաւատը չպակասի, Եւ նոյն հաւատով լեցուած Առաքեալը կրկնում է. ձեր թշուառ վիճակը թող ձեզ չվհատեցնէ և դատարկ մտածմունքներ ձեզ չզբաղեցնեն. ուրախ եղէք հոգով և «հեղութիւն ձեր յայտնի լիցի ամենայն մարդկան. Տէր մերձ է». նորան յանձնեցէք ձեր դատը և «մի ինչ հոգայք, այլ ամենայն աղօթիւք և խնդրութեամբ, գոհութեամբ, խնդրութեամբ ձեր յայտնի լիցին առ Աստուած. և խաղաղութիւնն Աստուծոյ, որ ի վեր է քան զամենայն միտս, պահեսցէ զսիրտս ձեր և զմիտս ի Քրիստոս Յիսուս, ամէն: *

Կ. Վ.

* Սոյն իմաստով խօսուեցաւ վաղարշապատի եկեղեցում Անիրաւ դատաւորի կիւրաքէին. Ս. Գրքից ի նկատի առնուած տեղերն են Ուրեմ. Դու. ԺԷ. 20—ԺԸ. 8. Փրկիւ. Գ.—Դ. 9. Եսայի ԿԸ. 8—25: